

Oleg Uniga. Conceptional and Theoretical Fundamentals of Regulation of the Labour Market in the Border Region. The essence of the concept of the regional labor market is opened in the article. The labor market regulation is known as one of the main problem of socio-economic development of the region and the author prompted his own vision of this category and developed strategic directions and tasks of the labor market regulation in the border region. Features of state regulation of the labor market in the developed world are described here also. It is revealed the role of institutional provision of labor market regulation and the effectiveness of self-regulation mechanisms. In this research it is defined the necessity of transformation of the system, which provides labor market regulations to guide the formation of the regulated labor market.

Key words: labor market, the regional labor market, the border region, labor market regulation, the economically active population.

УДК 331:330.34

Уляна Садова – доктор економічних наук, професор, завідувач відділу;

Наталя Андрусишин – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник Державного університету «Інститут регіональних досліджень імені М. Долишнього Національної академії наук України», м. Львів;

Святослав Князев – кандидат економічних наук, учений секретар відділення економіки Національної академії наук України, м. Київ

Розвиток ринків праці українсько-польського прикордоння: євроінтеграційний аспект

У статті висвітлено проблему розвитку ринків праці українсько-польського прикордоння з позиції євроінтеграційних перспектив. Указано на геопросторовий та соціоекономічний підходи до її вивчення. Розглянуто особливості вивчення ринків праці на локальному рівні. Вироблено пропозиції щодо їх урахування в стратегії сталого розвитку приграничного регіону.

Ключові слова: регіон, регіональні ринки праці, прикордонна територія, євроінтеграція.

Постановка наукової проблеми та її значення. Регіональні ринки праці (РРП) українсько-польського прикордоння – важлива складова частина реалізації євроінтеграційних прагнень України. Як система відносин із приводу попиту й пропозиції робочої сили в певних територіальних межах [1, с. 19–20], а точніше – певної територіальної суспільної системи (ТСС) [2, с. 5–6], вони є своєрідним плацдармом для «апробації» європейських соціальних практик, стандартів у вітчизняній моделі організації соціально-трудова відносин. На сьогодні використання потенціалу РРП українсько-польського прикордоння обтяжене різними обставинами – від невизначеності політики держави у сфері праці та зайнятості на макрорівні до відсутності чіткості дій влади, бізнесу, громади на місцях (від розробки регіональних програм модернізації економіки, розвитку транспортної мережі, розбудови комунікацій, підвищення кваліфікації робочої сили до соціальних ініціатив із повернення вітчизняних трудових мігрантів на рідну землю). На фоні підвищеного інтересу громадян України до ідеї проведення адміністративної реформи, питання розбудови РРП українсько-польського прикордоння починають набувати більшої вагомості. Моделюванню специфіки працересурсної ситуації слугують наукові дослідження стану та динаміки попиту й пропозиції робочої сили на відповідних ринках праці, аналіз специфіки структурних зрушень регіональних систем зайнятості населення, ролі мотиваційних механізмів підвищення ефективності господарювання, міграційної активності населення тощо. Важливі дослідження інституційних змін забезпечення транскордонного співробітництва. Відтак перспективи розвитку РРП українсько-польського прикордоння є вкрай актуальними.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Тематику розвитку РРП українсько-польського прикордоння розкрито в численних наукових працях. Загалом підтверджено, що кожному етапу розбудови українсько-польських соціально-економічних відносин відповідає та чи інша модифікація чинника

праці в загальній теорії раціонального використання ресурсів. Це відображено в напрацюваннях учених обох країн. Із польського боку це Е. Квятковські, Г. Холай, Я. Хаузнер, М. Мароді, Й. Ободовські, А. Дилус, А. Стацяк, А. Мішук, Р. Федан та ін.; з українського – М. Кордуба, М. Дольницький, М. Долішній, С. Злупко, В. Борщевський, В. Будкіна, З. Варналій, О. Гринькевич, Ю. Макогон, С. Матковський, Н. Мікула, Е. Лібанова, В. Ляшенко, А. Мокій, В. Приймак, С. Романюк, У. Садова, Л. Семів, В. Чужиков, О.Шаблій. Водночас дослідження охоплюють далеко не всі аспекти комплексу методологічних завдань щодо формування й реалізації ефективної політики регулювання ринків праці прикордонних територій. В Україні наразі не розроблено цілісної моделі використання ресурсного потенціалу вказаних територій, немає концептуального бачення стосовно організації включення ресурсу праці в проекти, які б давали найбільшу віддачу як у найближчій, так і у віддаленій перспективі, ігноруються виклики міграційної активності економічно активного населення, які призводять до втрат економіки, суспільства на регіональному й загальнонаціональному рівнях.

Мета та завдання статті – наукове окреслення євроінтеграційних детермінант розбудови РРП українсько-польського прикордоння та розробка пропозицій щодо їх уключення в стратегію сталого розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів. У науковій літературі існує багато думок щодо прискореної розбудови прикордонних, а з ними й транскордонних ринків праці України та Польщі. Розбіжність поглядів представляють три ідеологічні орієнтації: апологетична (переважно з членством експерта чи аналітика в певній політичній партії); нігілістична (представляє середовище осіб, виключених із життя внаслідок багатьох суспільних змін) і врівноважена позиція незалежних економістів, які відзначають дві сторони українсько-польських трансформацій. Кожна група науковців робить свій детальний аналіз поточного стану РРП, факторів структурних зрушень, будує свої прогнози й робить пропозиції регулювання працересурсної ситуації. Проте існують загальні методологічні речі організації досліджень РРП.

По-перше, Україна та Польща мають національні особливості організації систем обліку й статистики показників на територіальному рівні. Це чи не найбільш складний аспект як організації та проведення порівняльного аналізу РРП українсько-польського прикордоння, так і розробки рекомендацій на перспективу.

По-друге, під час дослідження РРП, розміщених у прикордонні, має значення розуміння принципової різниці між РРП, які стосуються або ж, навпаки, не стосуються обслуговування лінії державного кордону. Цей факт може впливати як на форму їх геопросторової (територіальної) організації, на спеціалізацію, так і на режим обороту робочої сили й навіть на конкурентоспроможність її послуг. Можливі форми територіальної організації РРП, розміщених у прикордонні, добре пояснює методологія геопросторового аналізу, зокрема акцент на функцію їх місця (рис. 1).

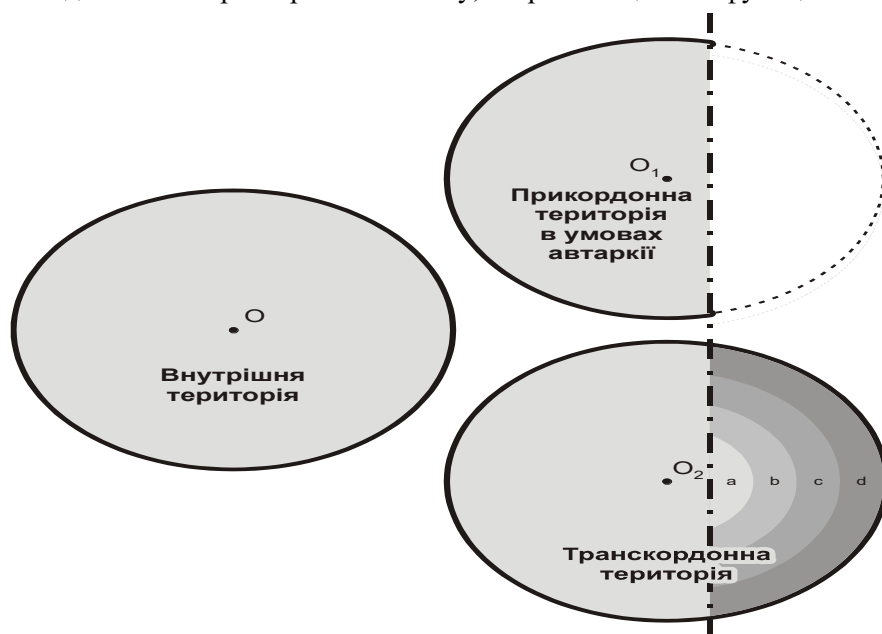

Рис. 1. Геопросторова організація РРП з акцентом на функцію місця

Економічний складник методології аналізу РРП у зоні впливу державного кордону визначається підходами регіональної економіки (відносини попиту й пропозиції залежно від розміщення робочої сили, щільності робочих місць, місткості та потенціалу часткових РРП тощо). У сукупності з геопросторовим підходом вона дає змогу таксонувати РРП за економічними показниками (наприклад, локалізації ареалів безробіття, зон кваліфікованої праці, районів чи регіонів первинних або вторинних РРП) тощо. При оптимізації геопросторових чинників розміщення РРП ключовими поняттями стають такі структурні його елементи, як *опорний каркас* (мережа економічних ліній, що розмежовує РРП із широким спектром функцій та РРП з однією спеціалізованою функцією, включаючи локальні, первинні ринки праці), *вузлові елементи* (сегменти РРП за ознаками спеціалізації, ділової чи економічної активності, місткості, інституційного й інфраструктурного забезпечення), а також можливі *каркасні ефекти* (через зв'язок із процесами агломерування, магістралізації, заміщення). Звісно, РРП органічно пов'язані із системами чинників макроекономіки й розселення населення. У випадку аналізу українсько-польських транскордонних РРП специфічне місце займає інформація не лише про економічні чи геопросторові його явища та процеси, але й політико-адміністративні обмеження або стимули. Вони можуть різнитися за рівнем сформованості й потужністю, за видом і статусом, за циклами активності та перспективами розвитку. На це вказував ще П. І. Пустоход, який, вивчаючи динаміку показників рівня урбанізованості України й Польщі в міжвоєнний час, прийшов до висновку, що процес урбанізації в прикордонних територіях гальмується зростанням напруги в міждержавних відносинах України та Польщі [3, с. 82]. Крім того, прикордонні регіони можуть поділятися за додатковими геопросторовими ознаками (зв'язані й диференційовані, компактні та розсіяні, гомогенні й гетерогенні). Лише з позиції синтезу геопросторового та економічного підходів можна осмислити територіальну організацію й спеціалізацію РРП на засадах сталого розвитку регіону (у їх зв'язку з природним, економічним і соціальним середовищем останнього).

По-третє, в організаційно-управлінських цілях РРП прикордонних регіонів доцільно сегментувати за функціональною ознакою. Наприклад, український учений-демограф О. Хомра виділяв прилягаючі й суміжні до кордону території [4, с. 145], які в подальшому стали підґрунтям запровадження для їхніх мешканців спеціальних режимів організації економічної та іншої активності. Нині ці ідеї в сукупності з урахуванням економічних, інфраструктурних, політико-адміністративних і часових детермінант розвитку прикордонних територій України використано під час обґрунтування національного законодавства про малий прикордонний рух. Його обсяги яскраво ілюструють дані польської статистики. Так, протягом останніх років із польського боку фіксувалося понад 7,5 млн перетинів польсько-українського кордону в межах малого прикордонного руху, із яких 51,7 % припадає на прикордонні переходи іноземців, переважно українців (2013 р.). Оцінна вартість витрат, здійснених іноземцями в Польщі, котрі перетинали кордон у межах малого прикордонного руху, становила 2,3 млрд злотих. Здебільшого українці, які перетинали кордон, робили це кілька разів на тиждень. Найбільший пасажиропотік українців через кордон до Польщі відбувався через пункти пропуску Шегині-Медика (2 280,6 тис. осіб) і Краковець-Корчова (1 370,6 тис. осіб) [5, с. 49, 53].

Аналізуючи економічну активність населення РРП українсько-польського прикордоння, потрібно пам'ятати, що вона визначається ширшою палітрою інтересів його суб'єктів, ніж РРП внутрішнього типу. Ці інтереси можуть мати як загальнонаціональний, так і регіональний, транскордонний і локальний характер. Наприклад, в останні роки в українсько-польському прикордонні можна було спостерігати прискорений розвиток спеціалізованих РРП туристичного профілю. Драйвером їхньої активності стали саме інтереси держави щодо розвитку митних переходів, інфраструктури зовнішньої торгівлі й туризму. Державна підтримка в цих напрямках автоматично мотивувала розвиток локальних, прикордонних РРП (за рахунок туристичного бізнесу). Відповідно, якщо у 2000 р. в загальній структурі туристичного потоку Львівщини частка туристів, громадян України, які виїжджали за кордон, становила лише 24 %, то у 2013 р. зросла майже втричі й становила 70 %. (у 2015 р. вплив військового чинника понизив значення показника до 54,1 %). Частка внутрішніх туристів скоротилася з 56 до 22 % (у 2015 р. – 43 %). Принципово по-іншому реалізовувались у цей час інтереси суб'єктів РРП місцевого та регіонального рівнів. Вони обмежувалися різним чином (від посилення деформацій добових, тижневих переміщень робочої сили внаслідок затухання місцевої економіки й ліквідації робочих місць до зростання трудової еміграції робочої сили за кордон із числа тих бюджетних установ, які утримували кадри всупереч

мізерній заробітній платі (бідність місцевих бюджетів практично ніяк не впливала на збереження професійних кадрів).

Зупинимось докладніше на деяких особливостях розвитку РРП українсько-польського прикордоння, які мають значення для вироблення пропозицій органам влади в частині прийняття регуляторних рішень.

1. Демографічна (міграційна) складова частина розвитку РРП українсько-польського прикордоння. Аналіз показників територіального розподілу населення прикордонних областей України, а також рівня його народжуваності, смертності, природного приросту вказує на існування низки залежностей демографічних процесів від ступеня близькості до кордону. Так, динаміку населення Львівської області, у якій безпосередньо з Польщею межує шість адміністративних районів (I мікрорівень), ще сім є сусідами прикордонних районів (II мікрорівень), наведеного в табл. 2.

У прикордонних районах I мікрорівня нині проживає 20 % населення Львівщини, у сусідніх із ними районах II мікрорівня – 19 % (без міст обласного значення). Порівняно з 1950 р., коли відповідна їх частка становила 25 і 23 %, кожна з груп районів зазнала суттєвого зменшення демографічного потенціалу (нині в області більш-менш сприятлива демографічна ситуація в районах, розміщених поблизу обласного центру, а також у Дрогобицькому).

Щодо міграційного складника розвитку РРП українсько-польського прикордоння, то його роль можна звести до такого: міграція мешканців прикордонних районів має сезонний і середньотерміновий характер; мешканці прикордонних міст та сіл демонструють модель міграційної поведінки, за якою мотивація на переселення в інші країни слабка (трудова мігранти виїжджають на певний час задля заробітку й потім повертаються до себе додому); в українсько-польському прикордонні з боку України сформувалося стабільне абсолютне число трудових мігрантів, що свідчить про вичерпання тут потенціалу трудової міграції як такої; прикордонні райони Львівщини є постачальниками робочої сили, радше – із представників робітничих професій, ніж із висококваліфікованих спеціалістів.

2. Соціально-економічна складова частина розвитку РРП українсько-польського прикордоння. Вплив кордону на соціально-економічний розвиток РРП, розміщених в українському прикордонні, відбувається завдяки використанню результатів моніторингового їх обстеження у 2006–2015 рр. (проводили автори статті спільно з науковцями ДУ «ІРД ім. М. І. Долішнього НАН України»)¹.

Таблиця 1

Територіальні особливості розподілу постійного населення прикордонних адміністративних районів Львівщини (тис. осіб)

Мікрорівень	Рік								Приріст (скорочення) за 2001–2015 рр., %	
	1959	1970	1979	1989	2001		2015		усе населення	у т. ч. сільське
					усе населення	у т. ч. сільське	усе населення	у т. ч. сільське		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
I мезорівень – Львівська область, усього, у т. ч.:	2095,3	2427,6	2569,4	2727,4	2606,0	1072,0	2519,4	995,4	-3,3	-7,1
I мікрорівень – прикордонні райони	514,4	550,1	550,3	332,2	529,6	362,4	514,3	341,3	-2,9	-5,8

¹ За результатами виконання групою співробітників ІРД НАНУ прикладної теми наукових досліджень: «Регіональна програма забезпечення економіки регіону висококваліфікованими робітничими кадрами» (КМУ від 28 грудня 2006 р. № 53740/2/1-06. Рішення Львівської обласної ради від 29 грудня 2006 р. № 187 «Про обласний бюджет Львівської області на 2007 р.» (пункт 20.8)). Із програми дослідження: вид обстеження – панельне несучільне анкетне опитування керівників ринкоутворювальних підприємств Львівщини; вибірка – підприємства, які забезпечують 70 % зайнятості на працюючих підприємствах території. Обсяг вибірки: 2006 р. – 124 од.; 2011 р. – 235 од.; 2015 р. – 153 од. Чисельність зайнятих на місцях робітничих професій: 2006 р. – 14 081 осіб; 2011 р. – 16 358 осіб; 2015 р. – 14 262 осіб.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Сокальський	92,3	100,9	101,2	99,4	98,1	63,6	93,1	58,8	-5,1	-7,5
Жовківський	102,0	111,1	112,8	111,7	109,2	73,4	110,5	72	1,2	-1,9
Яворівський	92,7	100,8	112,7	121,4	123,3	69,4	124,8	66,6	1,2	-4,1
Мостиський	73,7	73,1	69,5	63,9	61,9	46,2	57,4	41,7	-7,3	-9,8
Старосамбірський	93,5	96,9	90,2	86,6	82,1	63,9	78,2	60,3	-4,8	-5,7
Турківський	60,1	67,4	63,9	57,2	54,9	45,8	50,3	41,9	-8,4	-8,6
II мікрорівень – сусідні з прикордонними районами	489,8	514,0	514,4	510,4	501,5	395,3	480,8	374,9	-4,1	-5,2
Радехівський	52,8	53,7	53,7	54,1	52,4	39,9	48	35,1	-8,5	-11,9
Кам'янка-Бузький	57,7	61,2	61,0	60,7	61,8	37,9	57,3	34,3	-7,3	-9,5
Пустомитівський	83,3	93,6	102,7	111,1	112,0	96,8	115,4	100,4	3,0	3,8
Городоцький	76,4	81,0	81,8	79,2	74,0	49,5	68,9	44,6	-6,9	-9,9
Самбірський	82,7	83,2	80,7	76,9	74,6	64,0	68,6	57,5	-8,0	-10,2
Дрогобицький	84,4	84,6	80,7	77,9	76,3	70,2	74,7	68	-2,1	-3,1
Сколівський	52,5	56,7	53,8	50,4	50,3	37,1	47,9	35	-4,8	-5,7

Зосередимо увагу на двох локальних прикордонних ринках праці, які особливо відрізняються своїм ресурсним забезпеченням. Ідеться про РРП Турківського та Яворівського районів (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльний аналіз вигод та витрат окремих локальних РРП прикордоння Львівської області

Яворівський район	Турківський район
<ul style="list-style-type: none"> • Найбільш промислово розвинутий прикордонний район Львівської області (до 2005 р. ВЕЗ «Яворів»). • Станом на 2014 р.: працювало 36 середніх та 579 малих підприємств. Обсяг реалізованої продукції складав 24,7 тис. грн (на одного мешканця). • Основну частку валового продукту району забезпечують промислові підприємства, які розпочали свою діяльність у межах проектів прикордонного співробітництва з польською стороною, а також більш віддалених партнерів (Голландія, Данія, Канада та ін.). Серед показових – підприємства переробної промисловості. • Ефективно діють підприємства з постачання електроенергії, газу та такі, що займаються оптовою й роздрібною торгівлею. Протягом останніх років активно розвивалися підприємства з виробництва харчових продуктів, одягу, готових металевих виробів, деревини та виробів із деревини й виробництва паперу. • Абсолютна більшість підприємств створена за часу існування спеціальної економічної зони «Яворів». • Проблеми: інфраструктурні проекти розвитку локального ринку, нестача висококваліфікованих робітничих кадрів, відсутність якісного покриття автодоріг, довозення робітників із інших регіонів тощо. У 2015 р. про дефіцит кваліфікованих робітничих кадрів у Яворівському районі засвідчують 10 із 21 опитаних керівників підприємств. 	<ul style="list-style-type: none"> • Найбільш депресивний не лише серед прикордонних ринків праці, але й усієї Львівської області загалом. • Станом на 2014 р. працювало чотири середні та 57 малих підприємства. Обсяг реалізованої продукції становив 15,5 тис. грн (на одного мешканця). • Основну частку валового продукту району забезпечують підприємства лісового господарства, лісозаготівлі та будівництва. • Експерти стверджують про реальні перспективи розвитку економіки (унікальні природні ресурси, людські ресурси, низький рівень забруднення навколишнього середовища, рекреаційні можливості та ін.). • Протягом останніх років з'явилися українсько-польські підприємства, пов'язані з послугами оптової й роздрібною торгівлі, тимчасового розміщення туристів, організації харчування, спорту, розваг та відпочинку. • Перспективним є, на думку експертів, розвиток таких видів економіки, як розвиток фармацевтичної галузі, переробка сільськогосподарської продукції, залучення енергозберігальних технологій, розвиток домашніх господарств. • Проблеми: відсутність доріг та якісного їх покриття, утруднений зв'язок, відсутність належної державної підтримки підприємств сільського чи фермерського господарства (станом на 2014 р. у районі не зареєстровано жодного такого об'єкта), бар'єри дозвільних служб у відкритті бізнесу тощо.

Навіть найбільш загальний аналіз свідчить, що між цими РРП існує суттєва різниця як у плані ринкового потенціалу, наявної спеціалізації, так і їх ролі в реалізації державної політики євроінтеграції.

Так, якщо в Яворівському районі продовжують і нині працювати українсько-польські підприємства, створені в умовах СЕЗ «Яворів» (презентують основні ринкоутворювальні підприємства, що сприяють розвитку ринкозабезпечувальних підприємств), то в Турківському ситуація суттєво інша. Важливою є думка експертів щодо перспектив розвитку галузевих ринків праці за рахунок активізації таких видів економічної діяльності, як виробництво меблів, переробка сільськогосподарської продукції, а також збір та обробка лікарських трав для фармацевтичної галузі. На жаль, у першому випадку Турківщина – переважно постачальник деревини (кругляк, дошка, брус тощо), тоді як виробництво дорожчих виробів із дерева не налагоджено. У другому – робочі місця не створюються в жодному із сегментів переробки фруктів, ягід, молока, вовни тощо. У третьому – бізнес на місцях, який здатний створювати робочі місця, постійно зазнає втрат через інституційні та дозвільні бар'єри, корупцію в профільних міністерствах і відомствах України, а також гострий дефіцит кваліфікованих кадрів на місцях.

Експерти наголошують, що в кожному із сегментів РРП наявні шанси розвитку на перспективу.

Так, наприклад налагодження роботи сироварні за сучасними швейцарськими, французькими чи іншими технологіями спроможне створити нові робочі місця й дозволити населенню отримувати прибутки від виробництва молока. Потрібно згадати й минуле розвитку вівчарства в Турківському районі. Якщо в 1967 р. тут нараховували понад 7 тис. овець вовняно-м'ясо-молочної породи, то станом на початок 2008 р. поголів'я овець і кіз становило близько 0,5 тис. одиниць. Цікаві висновки експертів і щодо розвитку виробництва екологічно чистої продукції, фармакології. Так, для розвитку фармацевтичної галузі найбільш вагомим наявним ресурсом, окрім чистої води й повітря, є лікарські трави, збір та обробка яких на території району могла б дати можливість не лише налагодити економічно ефективно виробництво, а й підтримати місцеве населення, залучаючи його до збору, обробки й переробки сировини, тобто слугувала б розвитку ринку праці.

Потенційні можливості оцінено керівництвом польської фабрики «Profarm», котрі спеціалізуються на виробництві фармацевтичної та косметологічної продукції. У Турківському районі відкрито спільне українсько-польське підприємство з виробництва продукції на основі ефірних олій із місцевих соснових порід дерев. Із цією метою у 2012–2013 рр. бізнес-партнерами інвестовано кошти, здійснено підготовчі роботи з облаштування виробничих об'єктів, отримано патенти на виробництво препаратів. Проте філія підприємства «Profarm» не запрацювала через відсутність ліцензії, котра роками не може бути отримана у відповідних інстанціях в Україні на центральному рівні.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Ключовий висновок, зроблений за результатами проведеного експертного дослідження, полягає в тому, що вітчизняні прикордонні РРП перебувають у перманентному очікуванні інституційних змін економіки України. Вони можуть бути дуже чутливі до її системної трансформації, як у Польщі у 2004 р. при вступі цієї країни до ЄС. Перші ознаки пробудження економічного інтересу можуть з'явитися дуже швидко за запровадження безвізового режиму з ЄС. У цій ситуації прикордонні РРП мали б особливо ретельно вивчатися на предмет балансу робочої сили. Водночас можна безпомилково спрогнозувати, що нова економічна ситуація вимагатиме кваліфікованих кадрів. Їх потрібно терміново готувати через систему професійно-технічної освіти. Паралельно, уносячи зміни в стратегії розвитку територій, уряду України слід працювати над побудовою зон захисту кваліфікованої робочої сили. За відсутності реформи оплати праці РРП зреагують на пропозицію робочої сили із ще більш відсталих країн. Реєміграція вітчизняної робочої сили лише частково покриє базові потреби бізнесу.

Розвиток РРП в українсько-польському прикордонні – це показовий, але надто «тендітний» інструмент державної євроінтеграційної політики України. Він може бути успішним за умови відновлення рівноваги між економічними інтересами основних суб'єктів цього ринку. У цьому плані свою роль повинна відіграти держава. Керівництву країни дуже важливо мати адекватне розуміння тих кроків, які пройшла економіка Польщі хоча б за останні 15 років, викликів на шляху реформ – причому як у центрі, так і на місцях, розміру економічної ціни, яку змушене буде заплатити

населення України за євроінтеграційні реформи. Трансакційні витрати стосуватимуться й прикордонних РРП, про які йшлося вище.

Підсумовуючи, наведемо роздуми відомого польського вченого Генріха Холая, котрий, аналізуючи проблеми польської економіки, прикордонних ринків праці, описав це досить доступно. Так, по-перше, загальні риси трансформації польської економіки він звів до кількох особливостей, які полягають у «відомій шоківій терапії, в ефективній експансії приватного сектору знизу (на відміну від приватизації, що відбувається зверху), у симультанній, тобто рівночасній дії в ході багатьох історичних процесів (зокрема, проведення сучасної модернізації з метою подолання цивілізованої різниці між Польщею й розвинутими країнами Заходу), у поєднанні побудови капіталістичної системи ринкової економіки з економічною інтеграцією Польщі з країнами Європейського Союзу» [6, с. 9–12]. По-друге, учений указував на унікальний характер ходу трансформацій у сільському господарстві (індивідуальне некапіталістичне сільське господарство до 1989 р. позиціонувало себе як своєрідна селянська економічна система). В Україні перехід до приватнокапіталістичного господарства відбувався від соціалістичних сільськогосподарських підприємств (виробничих кооперативів чи колгоспів), а не від приватного селянського господарства. В українському прикордонні ці зміни вже мають свою специфіку, оскільки тут немає ні великих фермерів, ні ефективних дрібних домогосподарств. По-третє, у Польщі існувала найбільш елітна модель поділу доходів, у якій винагороди менеджерів становили 60-кратну середню зарплату найбідніших осіб (на рівні США). У цьому фокусі сучасні українські реалії подібні 15-річній ситуації в Польщі. По-четверте, криза опікунської держави й деградація системи соціального забезпечення, які простежено на той час, поєднувалися з найвищим рівнем безробіття (за підрахунками Головного статистичного управління, у 2000 р. 13 % громадян країни страждало від бідності. За оцінкою Світового банку – 24 %). Лише у 2004 р., при вступі Польщі в ЄС, ситуація змінилася, вплинувши й на прикордонні з Україною регіони. В Україні ці показники приховано за тінговою економікою або ж за повною відсутністю державної системи обліку й статистики незайнятого населення на місцях. По-п'яте, на думку Г. Холая, старт системної трансформації економіки Польщі відбувся під гаслом надрейнської «суспільної ринкової економіки», задекларованої першим прем'єр-міністром «Солідарності» Т. Мазовецьким. Проте цей напрям суспільного розвитку не підтвердився на практиці, тому що реальний процес відбувався під гаслом повернення до капіталістичної моделі англосаксонського типу. Він являв собою концептуальний узірець мислення політичних еліт, які перебували при владі. Однак щораз частіше виникало питання, який тип американізації має Польща: США чи латиноамериканську. І тут на допомогу прийшла польська міграція в Європу, яка на той час оцінювалася в розмірі 4 млн осіб. У 2000 р. прикордонні території Польщі з Україною – це була царина традиційних мандрівок польського населення для отримання роботи за контрактом або ж у сфері сезонних послуг у Німеччину, США, Британію. Нині Україна певним чином співвимірна за показником трудової міграції, правда, у дещо інші країни (Польщу, Італію, Португалію, США). Отож, часовий лаг економічних перетворень у 15 років – це є «економічна ціна», яку змушене платити населення України на шляху до реалізації євроінтеграційних реформ. Це «трансакційні витрати» робочої сили й із числа українських прикордонних мешканців, які заново «відкривають» для України вікно в Європу.

Джерела та література

1. Регіональні ринки праці: аналіз та прогноз / Садова Уляна, Семів Любов; редкол. : відп. ред. М. І. Долішній. – Львів : [б. в.], 2000. – 264 с.
2. Долішній М. І. Територіальна суспільна система як об'єкт дослідження регіональної економіки України / М. І. Долішній, Л. Т. Шевчук, Я. В. Шевчук // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональні суспільні системи : [зб. наук. пр.]. – Вип. 3 (XLVII) / НАН України. Ін-т регіон. дослідж. ; редкол. : відп. ред. ак. НАНУ М. І. Долішній. – Львів, 2004. – Ч. I. – 446 с.
3. Пустоход П. И. Динамика урбанизированности Украины в 1897–1939 гг. / П. И. Пустоход // Миграция и урбанизация населения: на материалах Украины и Польши. – Киев : Наук. думка, 1992. – С. 82.
4. Хомра О. У. Специфіка відтворення сільського населення прикордонних з Польщею районів України як передумова інтенсифікації взаємозв'язків України і Польщі / О. У. Хомра // Проблеми співробітництва

- прикордонних територій України і Польщі : наук. доп. учасників укр.-пол. семінару 19–23 квіт. 1993 р. – Львів ; Варшава ; Київ : [б. в.], 1993. – 244 с.
5. Ruch graniczny oraz przepływ towarów i usług na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej na terenie Polski w 2013 r. / Główny Urząd Statystyczny ; Urząd Statystyczny w Rzeszowie. – Warszawa ; Rzeszów 2014. – 195 s. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rzeszow.stat.gov.pl/en/publications/border-areas/border-traffic-and-movement-of-goods-and-services-at-the-european-unions-external-border-on-the-territory-of-poland-in-2013,2,5.html>.
 6. Холай Генрик. Безробіття як економічна та суспільна проблема в транзитивній економіці Польщі / Генрик Холай // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регулювання зайнятості та безробіття на регіональному ринку праці: [щорічн. наук. пр.]. – Львів, 2001. – Вип. XXVI. – 240 с.

Ульяна Садова, Наталия Андрусихин, Святослав Князев. Развитие рынков труда украинско-польского приграничья: евроинтеграционный аспект. В статье раскрывается проблема развития рынков труда украинско-польского приграничья с позиции евроинтеграционных перспектив. Указывается на геопространственный и социоэкономический подходы к ее изучению. Рассмотрены особенности исследования рынков труда на локальном уровне. Освещаются результаты сравнительного анализа выгод и затрат отдельных локальных РРП приграничья Львовской области. Приведен обобщенный анализ опыта трансформации польской экономики (в оценках Г. Холая). Выработано предложение относительно их учета в стратегии устойчивого развития приграничного региона.

Ключевые слова: регион, региональные рынки труда, приграничная территория, евроинтеграция.

Uljana Sadova, Natalja Andrusyshyn, Svjatoslav Knyazyev. Labour Market Development Ukrainian-Polish border: European Integration Aspect. The article discusses the development of the labor markets of the Ukrainian-Polish borderland position s European integration prospects. Specified in geospatial and socio-economic approaches to study it. The features of the labor market research at the local level. The results of the comparative analysis of the costs and benefits of individual local border RRP Lviv region covered General analysis of the experience of transformation of thpe Polish economy presented (H. Holaya in estimates).Develop proposals on their account in the strategy of sustainable development of the border region.

Key words: region, regional labor markets, border areas, European integration.

УДК 339.138 : [332.122 : 338.43] : 332.122.54 : 339.924 (477) (061.160)

Катажина Куцаб-Бонк – кандидат економічних наук, викладач Вищої державної техніко-економічної школи імені Броніслава Маркевича в м. Ярославі, Польща;
Ірина Кравців – асистент кафедри маркетингу Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

Маркетинг прикордонних сільських територій України як чинник їх розвитку та стимулювання конвергенції в спільному транскордонному просторі з ЄС

Окреслено основні проблеми розвитку прикордонних сільських територій України на сучасному етапі європейської інтеграції. Обґрунтовано наявність взаємозв'язку між рівнем розвитку прикордонних сільських територій України та характером конвергенції в спільному транскордонному просторі з ЄС. Виявлено важливу роль маркетингу в процесі розвитку прикордонних сільських територій України та стимулюванні транскордонної конвергенції з ЄС. Сформульовано пропозиції для органів державної влади й місцевого самоврядування щодо пріоритетних напрямів використання маркетингових засобів управління з метою розвитку прикордонних сільських територій України та активізації конвергентних процесів у спільному транскордонному просторі з ЄС.

Ключові слова: маркетинг сільських територій, прикордонний регіон, транскордонне співробітництво, транскордонна конвергенція, європейська інтеграція.